

Маст. Јанко Муњић,
докторанд

УДК: 342.722:347.932(497.11)
DOI: 10.46793/UPSSX.625M

НЕКА ПИТАЊА У ВЕЗИ СА ЗАШТИТОМ ПРАВА НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ*

Резиме

У раду аутор анализира извесна спорна питања која су се јавила у новијој судској пракси, а у погледу којих су поступајући првостепени органи доносили крајње опречне одлуке, пренебрегавајући ставове инстанционих органа, у првом реду одлуке Уставног суда које су донете поводом уложених уставних жалби. У том смислу, у раду је акценат преваходно усмерен на одређене аспекте заштите права на суђење у разумном року у извршном поступку, односно на питања да ли заштита права на суђење у разумном року зависи од тога да ли извршење спроводи суд или јавни извршитељ и који орган је надлежан за одлучивање о приговору за убрзање поступка у предметима јавних извршитеља. Осим тога, анализирана је објективна одговорност Републике Србије за имовинску штету због повреде права на суђење у разумном року, услед неефикасног и неделотворног поступања суда и јавног извршитеља као органа надлежних за спровођење извршног поступка, и у том смислу могућност обавезивања Републике Србије да одговара за дугове приватних актера, наспрам досадашње праксе према којој је држава одговарала само за дугове предузећа која су се претежним делом налазила у државној или друштвеној својини.

Кључне речи: *Заштита права на суђење у разумном року, поступак извршења, приговор за убрзање поступка.*

1. Уводне напомене

Материја заштите права на суђење у разумном року једна је од најактуелнијих у домаћој судској пракси, о чему сведочи мноштво пресуда донетих против Републике Србије (у даљем тексту: „РС“), а које се тичу повреде права на суђење у разумном року, затим велики број активних предмета који се по основу повреде права на суђење у разумном року воде против РС пред

* Рад је резултат истраживања на пројекту Правног факултета Универзитета у Крагујевцу: „Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније“, који се финансира из средстава Факултета.

домаћим судовима, односно представки по истом основу пред Европским судом за људска права, те дискутабилно различитих износа који су, по основу накнаде за неимовинску штету, досуђивани странкама којима је констатована повреда права на суђење у разумном року итд.¹ У овом раду ћемо анализирати нека од питања која смо, имајући у виду недавне одлуке Основног суда у Крагујевцу, нашли као најспорнија. У првом реду то је питање корелације заштите права на суђење у разумном року, са једне стране, и органа који је надлежан за спровођење извршног поступка, са друге стране. Овом односу ће бити посвећен први и најзначајнији део рада, с обзиром на дијаметралне одлуке поступајућег органа, односно различитих судећих већа унутар истог органа, а које у битном противрече одлукама Уставног суда донетим поводом уставних жалби, што ћемо приказати у даљем тексту.

Научни допринос рада се састоји у пружању дефинитивног одговора на питање зависности заштите права на суђење у разумном року од органа надлежног за спровођење извршног поступка, који би коначно отклонио наведене недоумице и тиме допринео уједначавању судске праксе. Поред тога, настојаћемо да потврдимо хипотезу о објективној одговорности РС за имовинску штету због повреде права на суђење у разумном року која је настала услед неефикасног поступања државних органа и органа који су снабдевени јавним овлашћењима у фази извршног поступка, односно о могућности да се РС обавезе да надокнади дугове приватних актера, укључујући предузећа која се налазе у приватном власништву, за разлику од досадашње праксе према којој је држава могла бити обавезана само да исплати потраживања која су повериоци имали према предузећима која су се већински налазила у државној или друштвеној својини.

2. Да ли заштита права на суђење у разумном року зависи од тога који је орган надлежан за спровођење извршног поступка?

Једно од спорнијих питања када је реч о материји заштите права на суђење у разумном року, како на подручју за које је месно надлежан Основни суд у

¹ Тренутно стање српског правосуђа карактеришу бројни проблеми, при чему се разумно трајање поступка некада помиње као самостални проблем, а некада као последица других нерешених питања као што су неједнака оптерећеност судија, велики број нерешених предмета, неефикасна достава писмена и слично. Иако питање о коме се већ годинама расправља међу стручном јавношћу, али и лаицима, разумно трајање поступка још увек више представља удаљени идеал него искуство којим се грађани могу похвалити у пракси, приликом сусрета за правосудним системом. Момировић, К., *Право на суђење у разумном року – Међународни стандарди и њихова примена у кривичном поступку Републике Србије*, мастер рад, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2021, стр. 4.

Крагујевцу, тако и на територији РС, јесте да ли заштита права на суђење у разумном року зависи од тога који је орган надлежан за спровођење извршног поступка. Прецизније, спорно је да ли странка уопште има право да поднесе приговор за убрзање поступка у фази извршног поступка, као и да ли је у том смислу битно да ли извршење спроводи суд или јавни извршитељ, односно да ли је извршни поступак започет у суду, а доцније уступљен јавном извршитељу.

У медијима и стручној јавности можемо наићи на ставове да су годинама нагомилавани извршни предмети у судовима, чак више милиона пресуда, па и деценијско трајање извршних поступака, односно неспровођење судских одлука, обесмишљавају права грађана и домаћи правосудни систем чинили спорим и неефикасним, те да је, половином 2012. године, у правни систем РС уведена професија јавних извршитеља, који су, почев од тада, поступали у око три милиона предмета, од којих је више од половине успешно решено.² Вођени оваквим и сличним тврдњама о ефикасности тада новоуведене професије јавних извршитеља, бројни повериоци су несумњиво уступали своје судске извршне предмете на даље поступање јавним извршитељима, у нади да ће доћи до намирења њихових потраживања, с обзиром на наведене констатације о неразумно дугом трајању извршних поступака које су спроводили поступајући судови, а које одуговлачење је неретко доводило и до осујећења могућности намирења самих потраживања.³ Штавише, на то су, имајући у виду одредбу чл. 547. Закона о извршењу и обезбеђењу (у даљем тексту: „ЗИО“), били и обавезани.⁴ Ипак, оваква транзиција је исходувала и таквим предметима у

² Председница Коморе јавних извршитеља Србије: Извршитељи раде у корист грађана (доступно на: <https://www.propisi.net/predsednica-komore-javnih-izvrsitelja-srbije-izvrsitelji-rade-u-korist-gradjana/>, август 2022. године)

³ У литератури се наводи да ЕСЈП примењује неколико критеријума за процену да ли је трајање поступка било разумно (*reasonable*) или није: неки се тичу природе предмета (односно, његове сложености (*complexity*) и онога што је у питању (*what is at stake*)), док се други односе на понашање странака (тј. подносиоца представке и надлежног органа). Поред наведених критеријума, суд се почев од случаја *X. v. France* из 1992. године при процени да ли је трајање поступка било разумно води и разлозима посебне марљивости (*reasons for special diligence*). Видети: Edel, F., *The length of the civil and criminal proceedings in the case-law of the European Court of Human Rights*, Council of Europe Publishing, 2007, стр. 39; Kuijer, M., *The Right to a Fair Trial: effective remedy for excessively lengthy proceedings (Articles 6 and 13 ECHR)*, EJTN Seminar 'Effective Remedies, Lengthy Proceedings and Access to Justice in the EU, Cracow, Poland, 2013, стр. 4-5.

⁴ Одредбом чл. 547. ЗИО је предвиђено да су, извршни повериоци у чију корист је пре почетка рада извршитеља у РС донето решење о извршењу на основу извршне или веродостојне исправе или решење о обезбеђењу и који на дан 01.05.2016. године још воде извршни поступак или поступак обезбеђења, дужни да се, у року од 01.05.2016. године до 01.07.2016. године, изјасне о томе да ли су вољни да извршење спроведе суд или јавни извршитељи. У супротном, одређено је да ће се извршни поступак обуставити

којима извршни поступак није успешно реализован ни од стране суда, нити од стране јавног извршитеља, те су се незадовољне странке обратиле суду са приговорима за убрзање поступка. Ту се најпре поставља питање да ли је опште узев могуће поднети приговор за убрзање поступка у фази извршења, независно ко је од ових органа надлежан за спровођење извршног поступка, а потом, ако се узме да јесте могуће понети приговор за убрзање поступка, да ли се у предметној ситуацији поступак пред судом и јавним извршитељем посматрају као јединствена целина, као и који орган би био надлежан за доношење одлуке по приговору.

На првом месту, заштита права на суђење у разумном року је, у домаћем законодавству, регулисана Законом о заштити права на суђење у разумном року (у даљем тексту: „Закон“).^{5,6} Чланом 2. ст. 1. Закона је прописано да право на суђење у разумном року има свака странка у судском поступку, што укључује и извршни поступак, док је чл. 3. ст. 1. тач. 1. Закона прописано да је правно средство којим се штити право на суђење у разумном року, поред жалбе и захтева за правично задовољење, и приговор ради убрзања поступка. Даље, чл. 5. ст. 1. Закона је предвиђено да се приговор може поднети док се поступак не оконча, док је чл. 6. ст. 1. Закона предвиђено да поступак у коме се штити право на суђење у разумном року започиње подношењем приговора. Потом, чл. 7. Закона је регулисано подношење приговора и поступак по приговору, на начин да странка подноси приговор суду који води поступак, при чему поступак по приговору води председник суда који по истом и одлучује, али годишњим распоредом послова може одредити једног или више судија да поред њега воде поступак и одлучују по приговорима. Такође, усмена расправа се не одржава, а на остала питања се примењује Закон о ванпарничном поступку.⁷ Испитни поступак је регулисан чл. 9. Закона, на начин да исти почиње тако што председник захтева од судије или од председника већа да му достави извештај у року од 15 дана или у краћем року, ако је реч о поступку у коме је посебним законом одређено хитно поступање, а који извештај садржи изјашњење о развоју поступка у времену и предлог рока у коме поступак може

ако се не изјасне у наведеном року. Закон о извршењу и обезбеђењу (Сл. гласник РС, бр. 106/2015, 106/2016 – аутентично тумачење, 113/2017 – аутентично тумачење и 54/2019)

⁵ Закон о заштити права на суђење у разумном року (Сл. гласник РС, бр. 40/2015)

⁶ Закон је ступио на снагу дана 01. јануара 2016. године, а донет је ради побољшања изразито неповољног стања у домаћем правосуђу, које се огледало у великом броју дуготрајно нерешених предмета и чињеници да је РС пред Европским судом за људска права изгубила многе спорове који су вођени поводом права на суђење у разумном року. Салма, М. М., *Суђење у разумном року – Правна средства којима се штити право на суђење у разумном року*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 3/2015, стр. 1002.

⁷ Закон о ванпарничном поступку (Сл. гласник СРС, бр. 25/82 и 48/88 и Сл. гласник РС, бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014, 6/2015, 106/2015 - др. закон и 14/2022)

да се оконча, при чему председник суда може тражити и да му се доставе списи предмета ако, с обзиром на садржину приговора, сматра да их треба проучити.⁸ По спроведеном испитном поступку, председник суда, сходно чл. 10. Закона, проучава извештај и списе предмета и примењује мерила за оцену трајања суђење у разумном року, а после тога решењем одбија приговор или га усваја и утврђује повреду права на суђење у разумном року.⁹ Коначно, чл. 11. Закона је прописано да у решењу којим се усваја приговор и утврђује повреда права на суђење у разумном року председник суда указује судији на разлоге због којих је повређено право странке и налаже судији процесне радње које делотворно убрзавају поступак, при чему истим решењем председник суда одређује и рок у коме је судија дужан да предузме наложене процесне радње, а који не може бити краћи од 15 дана, нити дужи од четири месеца, и примерен рок у коме га судија извештава о предузетим радњама. Осим тога, у зависности од околности, а посебно ако је поступак хитан, председник суда може одредити првенство у одлучивању, затим одузети предмет судији и доделити га другом, ако је право странке повређено због преоптерећености или дужег одсуства судије.

Како се може приметити, упркос томе што је чл. 2. ст. 1. Закона прописано да право на суђење у разумном року има свака странка у судском поступку, што укључује и извршни поступак, из горе цитираних и других одредаба Закона произилази да председник суда, као по правилу једини надлежан за одлучивање о приговору за убрзање поступка, нема ингеренције према јавним извршитељима и да може одлучивати само по приговорима за убрзање поступка који се односе на поступке који се воде пред судом, као и да може наложити предузимање радњи којима се делотворно убрзава поступак искључиво поступајућим судијама и јавним тужиоцима, али не и јавним извршитељима. То би значило да би председник суда имао овлашћење да води поступак и донесе одлуку поводом приговора за убрзање поступка који је извршни поверилац поднео у фази судског извршења, док би у погледу неоправдано дугог поступања јавних извршитеља постојала правна празнина, с

⁸ Одлучивање о приговору без испитног поступка је регулисано чл. 8. Закона, и то тако да председник суда може без испитног поступка решењем одбацити или одбити приговор. Приговор се одбацује ако одсуство неког обавезног елемента онемогућава да се по њему поступа, ако га је поднело неовлашћено лице или је преурањен, док се одбија без испитног поступка ако је, с обзиром на трајање поступка које је наведено у приговору, очигледно неоснован.

⁹ Мерила за оцену трајања суђења у разумном року су децидирано прописана чл. 4. Закона, и то тако да се при одлучивању о правним средствима којима се штити право на суђење у разумном року уважавају све околности предмета суђења, пре свега сложеност чињеничних и правних питања, целокупно трајање поступка и поступање суда, јавног тужилаштва или другог државног органа, природа и врста предмета суђења или истраге, значај предмета суђења или истраге по странку, понашање странака током поступка, посебно поштовање процесних права и обавеза, затим поштовање редоследа решавања предмета и законски рокова за заказивање рочишта и главног претреса и изразу одлука.

обзиром да се у релевантном Закону о заштити права на суђење у разумном року не помињу јавни извршитељи, док ЗИО и други позитивноправни прописи РС не регулишу материју заштите права на суђење у разумном року у поступку извршења.¹⁰

Ипак, Уставни суд се, у више одлука донетих поводом уставних жалби, децидирано изјаснио о овој недоумици, чиме је отклонио сваку дилему по питању да ли странка има право на приговор за убрзање поступка у случају да је за спровођење извршења надлежан јавни извршитељ, затим који орган је надлежан за одлучивање по поднетом приговору, као и каква је ситуација са предметима у којима је извршење започето у суду а касније уступљено на даље поступање јавним извршитељима. Тако, Уставни суд је у одлуци Уж-7451/16 од 25.10.2018. године, коју је, због значаја коју иста има за заштиту Уставом гарантованих људских права и слобода, сагласно одредби чл. 49. ст. 2. Закона о Уставном суду, одлучио да објави у „Службеном гласнику Републике Србије“, у ст. 1. усвојио уставну жалбу привредног друштва „Б.“ д.о.о. Н. Б. и утврдио да је решењем Основног суда у Пироту Р4и. 18/16 од 08.08.2016. године подносиоцу уставне жалбе повређено право на правично суђење, зајемчено чл. 32. ст. 1. Устава РС,¹¹ док је у ст. 2. поништио решење Основног суда у Пироту Р4и. 18/16 од 08.08.2016. године и одредио да надлежни суд донесе нову одлуку о приговору подносиоца уставне жалбе ради убрзавања поступка извршења који се водио пред тим судом у предмету Ив. 4625/10.^{12,13} Из образложења предметне одлуке произилази да је уставна жалба поднета због

¹⁰ Једино је чл. 17. ЗИО прописано да се непоступање судија првостепеног или другостепеног суда по приговору или жалби у роковима који су одређени овим законом увек узима у обзир у поступку за заштиту права на суђење у разумном року, као и да је председник суда посебно дужан да пази на то.

¹¹ Једно од основних људских права јесте право на правично суђење гарантовано свим важнијим универзалним, регионалним и националним актима. Основни сегменти права на правично суђење јесу непристрасност суда, двостепеност поступка и суђење у разумном року. Право на суђење у разумном року јесте једно од основних људских права и припада свим људима без разлике. Ово право је моралног порекла, политичког карактера, а потиче из нормативног поретка јер је изнад државе која је обавезна да осигура механизме заштите. Бећировић-Алић, М., *Право на суђење у разумном року у упоредном праву*, Страни правни живот, вол. 2019, бр. 3/2019, стр. 83.

¹² Одлука Уставног суда Уж-7451/16 од 25.10.2018. године (доступно на: <https://sirius.rs/cyf/praksa/wqhdqk>, август 2022. године)

¹³ При одлучивању о повреди права на суђење у разумном року, Уставни суд испитује да ли су и у којој мери сложеност правних питања и чињеничног стања у конкретном поступку, понашање подносиоца уставне жалбе, поступање управних органа, односно судова који воде поступак, као и значај истакнутог захтева за подносиоца уставне жалбе, утицали на трајање поступка. *Повреда права на суђење у разумном року* (доступно на: <https://www.glosarijum.rs/povreda-prava-na-sudjenje-u-razumnom-roku-5/>, септембар 2022. године)

повреде права на правично суђење и на правно средство, зајемчених чл. 32. ст. 1. и чл. 36. ст. 2. Устава РС.^{14,15} Имајући у виду садржину права чију је заштиту подносилац тражио пред редовним судом и разлоге на којима се заснива оспорено решење, Уставни суд је у образложењу одлуке превасходно истакао да је поступак извршења законом уређен поступак принудног остваривања потраживања – утврђеног субјективног права, који се покреће на предлог извршног повериоца или по службеној дужности када је то законом одређено, а окончава се обуставом или закључењем.¹⁶ Даље, наведено је да се поступак

¹⁴ Одредбом чл. 32. ст. 1. Устава је прописано да свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљен суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње која је била разлог за покретање поступка, као и о оптужбама против њега., док је одредбом чл. 36. ст. 2. Устава прописано да свако има право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу. Устав Републике Србије (Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021)

¹⁵ Наиме, подносилац је у прилог тврдњи о повреди права на правично суђење истакао да оспорено решење нема утемељење у позитивном праву, јер ниједним чланом Закона о заштити права на суђење у разумном року није прописано да ће се приговор одбацити као недозвољен уколико након његовог подношења буде донето решење о обустави поступка спровођења извршења пред судом и настављању тог поступка пред јавним извршитељем. С тим у вези, додао је да је чл. 8. Закона прописано да ће се приговор одбацити ако не садржи неки од обавезних елемената предвиђених чл. 6. Закона, затим да је приговор поднет у време када је поступак спровођења извршења вођен пред судом, као и да суд није донео решење о обустави извршења у смислу чл. 128. ЗИО, већ решење о обустави спровођења извршења пред судом, те да према ставу Врховног касационог суда, по приговору за заштиту права на суђење у разумном року надлежни суд доноси одлуку према стању у списима предмета у време подношења приговора. Повреду права из чл. 36. ст. 2. Устава, предлагач је видео у наводно погрешно датој поуци о правном леку. Са друге стране, Уставни суд је, увидом у документацију приложену уз уставну жалбу, утврдио да је оспореним решењем Основног суда у Пироту Р4и. 18/16 од 08.08.2016. године одбачен као недозвољен приговор предлагача, тј. подносиоца уставне жалбе, за убрзање поступка у предмету истог суда Ив. 4625/10. Наиме, суд је, полазећи од тога да је предлагач 15.06.2016. године изјавио приговор ради убрзања поступка, а да је након његовог изјашњења од 24. јуна 2016. године да поступак настави јавни извршитељ (ког дана је донето решење Ив. 4625/10 којим је обустављено спровођење извршења пред судом и одлучено да поступак настави јавни извршитељ), позивајући се на одредбе чл. 5. ст. 1. и чл. 7. Закона, из којих одредаба произлази да се приговор ради убрзања може поднети у поступцима који се воде пред судом све док се не окончају, нашао да је приговор предлагача недозвољен, јер је спровођење извршења пред судом у конкретном случају окончано.

¹⁶ Одлука о закључењу доноси се по намирењу повериоца, док се разлочи за обуставу тичу смрти или престанка странке која нема наследника, односно правног следбеника, престанка потраживања, уклањања извршне исправе из правног поретка и других случајева предвиђених законом, при чему се одлуком о обустави извршења укидају и све спроведене извршне радње, ако се тиме не дира у стечена права трећих лица.

извршења састоји од две фазе – одређивања извршења, које је у надлежности суда, осим у случају намирења потраживања по основу комуналних и сличних услуга и спровођења извршења које је у надлежности или суда или јавног извршитеља и подразумева предузимање низа извршних радњи средствима извршења и на предметима извршења у циљу намирења потраживања. По налажењу Уставног суда, јавни извршитељ је физичко лице које именује министар надлежан за правосуђе да у статусу службеног лица спроводи извршење у границама решења о извршењу и врши друга овлашћења која су му законом поверена, при чему у случају да јавни извршитељ не поступи по захтеву за отклањање неправилности у законом прописаном року, странка има могућност да заштиту тражи од извршног суда. Такође, Уставни суд је у образложењу истакао да су имаоци права на суђење у разумном року све странке у поступку, што укључује и извршни поступак, док су правна средства којима се штити ово право приговор ради убрзавања поступка, жалба и захтев за правично задовољење, као и да се приговор подноси суду који води поступак или суду пред којим се води поступак ако странка сматра да је јавни тужилац повредио њено право и да се може поднети све док се поступак не оконча.¹⁷ Даље, Уставни суд је нагласио да је (следећи праксу Европског суда за људска права (у даљем тексту: „ЕСЉП“) да за примену чл. 6. ст. 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: „ЕКЉП“) није од значаја да ли се поступак у коме се решава о грађанским правима и обавезама спроводи пред судом или другим телима којима су поверена јавна овлашћења) приликом оцењивања да ли је временски рок за спровођење извршења разуман, испитивао поступање не само судова пред којима се водио поступак, већ и поступање других државних органа или вршилаца јавних овлашћења који предузимају поједине радње у поступку или у вези са поступком, а чије учешће може утицати на његову дужину трајања.¹⁸ Осим тога, Уставни суд је појаснио да појам „суд“ у пракси ЕСЉП има аутономно значење и да нужно не захтева да лица и тела која воде поступак формално припадају судској власти, већ да испуњавају гаранције прописане чл. 6. ст. 1. ЕКЉП, као и да и ЕСЉП и Уставни суд, приликом оцене повреде права на суђење у разумном року, поступак посматрају у целини, од његовог покретања до окончања (подвукао аутор). По налажењу Уставног суда, суд је дајући оцену о недозвољености приговора занемарио следеће:¹⁹ 1) да се

¹⁷ Право на суђење у разумном року може бити повређено и у поступку који се води пред Уставним судом. Више о томе видети у: Андрејевић, С. и др., *Приручник за обуку судија – Суђење у разумном року*, Београд, 2016, стр. 53-54.

¹⁸ Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода од 04.11.1950. године, са Протоколима бр. 1, 4, 6, 7, 12, 13. и 16. (доступно на: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_MNE.pdf, август 2022. године)

¹⁹ Наиме, Основни суд у Пироту је, позивајући се на одредбе чл. 5. ст. 1. и чл. 7. Закона, оспореним решењем одбацио подносиочев приговор ради убрзавања извршног

поступак извршења састоји од фазе одређивања и фазе спровођења извршења и да се исти (посматран у целини) окончава обуставом у случајевима предвиђеним чл. 76. Закона о извршењу и обезбеђењу или закључењем у случају намирења повериоца; 2) да и када извршење спроводи јавни извршитељ кога именује надлежни министар и који има статус службеног лица и врши овлашћења поверена му законом, надлежност извршног суда није у потпуности искључена; као и 3) да се испуњеност услова тј. претпоставки за подношење приговора и решавање о приговору, као и о било ком другом правном средству, цени у време подношења тог средства.²⁰ У том смислу, по оцени Уставног суда, *заштита зајемченог права на суђење у разумном року у коме спровођење извршења још увек траје не може зависити од тога да ли извршење спроводи суд или га, уместо суда, а у име државе, спроводи јавни извршитељ* (подвукао аутор).²¹ Исто становиште, уз дословно идентично образложење, Уставни суд је заузео у доцнијој одлуци Уж-620/18 од 14.10.2021. године, у којој се позвао на анализирану одлуку Уж-7451/16 од 25.10.2016. године.^{22,23}

поступка, налазећи да је исти недозвољен због тога што је након подношења приговора и давања изјаве из чл. 547. ЗИО, решењем извршног суда обустављено спровођење извршења пред судом и одлучено да ће се оно наставити пред јавним извршитељем.

²⁰ Уставни суд је посебно указао да се Законом обезбеђује заштита једног од Уставом зајемчених права, из чега следи да се и одредбе тог закона морају тумачити у складу са начелом из чл. 18. ст. 3. Устава, којим је прописано да се одредбе о људским и мањинским правима тумаче у корист унапређења вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење.

²¹ Последица занемаривања свега претходно наведеног јесте да је оспорено решење засновано на произвољном тумачењу одредаба чл. 5. ст. 1. и чл. 7. Закона, и с тим у вези закључка о испуњености законом прописаних услова за одбачај приговора и окончању поступка извршења доношењем решења о обустави његовог спровођења пред судом и настављањем пред јавним извршитељем. С обзиром на наведено, Уставни суд је оценио да је оспореним решењем повређено право подносиоца уставне жалбе на правично суђење, зајемчено одредбом чл. 32. ст. 1. Устава, те је, сагласно одредби чл. 89. ст. 1. Закона о Уставном суду, усвојио уставну жалбу и одлучио као у ставу 1. Изреке, при чему је оценио да се штетне последице учињене повреде права могу отклонити поништајем оспореног решења и одређивањем да у поновном поступку надлежни суд одлучи о изјављеном приговору подносиоца, те је, сагласно одредби чл. 89. ст. 2. Закона о уставном суду, одлучио као у ст. 2. изреке. Закон о Уставном суду (Сл. гласник РС, бр. 109/07, 99/11, 18/13 - Одлука УС, 40/15-др. закон и 103/15)

²² Одлука Уставног суда Уж-620/18 од 14.10.2021. године, објављена у: *Адвокатска канцеларија: стручни часопис за адвокате*, Смедерево, бр. 90/2022, стр. 77-78.

²³ С обзиром на то да су у Закону садржане одредбе о одговорности јавног тужиоца због повреде права на суђење у разумном року, решење проблема видимо у евентуалним изменама и допунама Закона којима би била обухваћена и одговорност јавног извршитеља због повреде права на суђење у разумном року. У том случају би се дефинитивно решила бројна спорна питања нпр. да ли се може поднети приговор за

Судови широм РС, чак и различита судска већа у оквиру истих судова, су, упркос горе наведеним одлукама Уставног суда, наставили са праксом која у битном одступа од апострофираног става Уставног суда по коме заштита зајемченог права на суђење у разумном року у коме спровођење извршења још увек траје не може зависити од тога да ли извршење спроводи суд или га, уместо суда, а у име државе, спроводи јавни извршитељ. У прилог овој констатацији, поред решења која су оспорена у предметним уставним жалбама, наводимо неколико решења Основног суда у Крагујевцу, а која се тичу идентичне правне ситуације. Најпре, решењем Основног суда у Крагујевцу Р4-И-3/21 од 29.01.2021. године је одбачен приговор за убрзање поступка предлагача С.М. из Крагујевца као недозвољен, са образложењем да је одредбом чл. 5. ст. 1. Закона прописано да се приговор ради убрзања поступка може поднети док се поступак не оконча, док је суд, увидом у електронски уписник утврдио да су списи прослеђени јавном извршитељу дана 08.11.2019. године (чиме је поступак у овој правној ствари, наводно, окончан), док је приговор поднет дана 18.01.2021. године, те је суд утврдио да нису испуњени услови из чл. 5. ст. 1. Закона, односно да је поступак окончан пре подношења приговора, па је на основу чл. 8. Закона одлучио као у диспозитиву решења.²⁴ Потом, решењем Основног суда у Крагујевцу Р4-И-25/21 од 23.06.2021. године је у ст. 1. диспозитива усвојен приговор за убрзање поступка подносиоца С.М. из Крагујевца и утврђено да је подносиоцу повређено право на суђење у разумном року, док је у ст. 2. диспозитива наложено јавном извршитељу да предузме све неопходне процесне радње и мере које делотворно убрзавају поступак у циљу његовог што бржег окончања, те да у року од 30 дана извести председника Основног суда у Крагујевцу о предузетим радњама и мерама у циљу окончања поступка у овом предмету.²⁵ У конкретном случају, утврђено је да суд није поступао са потребном хитношћу и није предузимао радње на које је по закону био обавезан како би поступак био окончан у разумном року, а да исто тако јавни извршитељ коме је суд доставио списе предмета ради даљег спровођења извршења, такође не предузима потребне мере и радње које делотворно утичу на то да поступак буде окончан у најкраћем року. Полазећи од чињеница наведених у образложењу предметног решења, суд је утврдио да је у наведеном поступку извршења предлагачу, као

убрзање извршног поступка који спроводи јавни извршитељ и ко доноси одлуку по приговору, затим из којих средстава се исплаћује накнада штете итд. Тиме би се смањио притисак, како на странке, које су ради заштите својих права приморана да врше дубинску претрагу праксе Уставног суда, а некад и да подносе више приговора за убрзање поступка у нади да ће неки од њих бити узет у разматрање (у зависности од тога колико су поступајуће судије упознате са релевантном судском праксом), тако и на Уставни суд који још увек мора да доноси одлуке поводом уставних жалби које се и даље улажу због питања о коме се изјаснио у неколико наврата.

²⁴ Решење Основног суда у Крагујевцу Р4-И-3/21 од 29.01.2021. године (необјављено)

²⁵ Решење Основног суда у Крагујевцу Р4-И-25/21 од 23.06.2021. године (необјављено)

извршном повериоцу, повређено право на суђење у разумном року због неделотворног и неефикасног поступања суда и јавног извршитеља, те је на основу чл. 10. ст. 2. Закона одлучио као у диспозитиву решења под 1.²⁶ С обзиром на то да је суд усвојио приговор предлагача као основан, самим тим је дат налог јавном извршитељу који поступа у овом предмету да предузме све потребне радње и мере које делотворно утичу на то да се поступак извршења оконча, а све сходно одредби чл. 11. Закона, па је одлучено као у диспозитиву решења под 2. Суд је посебно указао на то да надлежност извршног суда није искључена и у ситуацији када извршење спроводи јавни извршитељ кога именује министар који има статус службеног лица и врши овлашћења која су му поверена законом, тако да се одредбе чл. 5. ст. 1. и чл. 7. Закона морају тумачити у складу са чл. 18. ст. 3. Устава. Такође, наглашено је да заштита зајемченог права на суђење у разумном року у коме спровођење извршења није окончано не може зависити од тога ко спроводи извршење, да ли суд или уместо суда, а у име државе, извршење спроводи јавни извршитељ, тако да је суд надлежан да одлучи по приговору ради убрзања поступка и након уступања предмета извршења јавном извршитељу на надлежност. Коначно, решењем Основног суда у Крагујевцу Р4-И-63/21 од 01.12.2021. године је одбачен приговор ради убрзања поступка подносиоца С.М. из Крагујевца као недозвољен.²⁷ Наиме, суд се при оцени да је приговор недозвољен позвао на одредбе чл. 2. ст. 1., чл. 3. ст. 1. тач. 1. и чл. 5. ст. 1. Закона, у вези чл. 30. ст. 2. Закона о ванпарничном поступку и чл. 10. Закона о парничном поступку.²⁸ Такође, у образложењу решења је наведено да, с обзиром да су списи предмета достављени на спровођење извршења надлежном извршитељу дана 08.11.2019. године, то је у конкретном случају окончан судски поступак у овој правној ствари, па како се, на основу чл. 5. ст. 1. Закона, приговор може поднети док се поступак не оконча, при чему одредбама Закона није предвиђена могућност да суд наложи јавном извршитељу предузимање процесних радњи и одређивање рока за окончање поступка, то је на основу чл. 8. ст. 2. Закона одлучено као у диспозитиву решења.

²⁶ Можда и чешће него када је реч о појмовима брзине и ефикасности, термилошка конфузија постоји и услед нераздевања садржине и односа појмова ефикасности и ефективности. Наиме, док се појам ефективности односи на предмет одређеног деловања, односно на резултате (ефекте) које то деловање производи на предмету деловања, када говоримо о ефикасности (лат. *efficax, acis* - делатан, успешан), реч је о начину на који деламо настојећи да постигнемо одређени ефекат. Ефикасност је, дакле, карактеристика процеса, док је ефективност мера квалитета резултата који се тим процесом постиже.

Колаковић-Бојовић, М. Р., *Окончање кривичног поступка у разумном року*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, 2016, стр. 24.

²⁷ Решење Основног суда у Крагујевцу Р4-И-63/21 од 01.12.2021. године (необјављено)

²⁸ Закон о парничном поступку (Сл. гласник РС, бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС, 55/2014, 87/2018 и 18/2020)

Како се може приметити, у цитираним решењима су донете дијаметралне одлуке, премда се ради о различитим већима истог суда, при чему је само решење Основног суда у Крагујевцу Р4-И-25/21 од 23.06.2021. године сагласно горе исказаном ставу Уставног суда, док се друга два грубо оглушују о исти. Додатна отежавајућа околност је што странке немају право на правни лек против решења којим се приговор одбацује као недозвољен, што би нарочито тешко могло да погоди лаике који нису упознати са наведеним одлукама Уставног суда. Поступајуће судије би морале бити у току са судском праксом највиших судских инстанци РС, јер овакве и сличне ситуације неминовно доводе до повреде права на правично суђење, и тиме до нових уставних жалби, док се на одлуке Уставног суда понекад чека и више година, услед чега права странака могу бити осујећена.

3. Одговорност Републике Србије за имовинску штету због повреде права на суђење у разумном року која је настала услед неефикасног поступања суда и јавног извршитеља

Може ли РС објективно одговарати за неизвршење свих или само неких пресуда од стране органа надлежних за спровођење извршног поступка, односно да ли је овај вид одговорности државе условљен структуром капитала извршног дужника?^{29,30} ЕСЈП се у више пресуда донетих против РС изјаснио да је држава објективно одговорна за неизвршење пресуда против предузећа са већинским друштвеним или државним капиталом, те да повериоцима у случају неизвршења ових пресуда припада право на накнаду имовинске штете у висини потраживања које су имали према предузећу које се налазило у државном

²⁹ Држава се не сматра одговорном само за свако непрописно и непотребно кашњење поступка. Њена је дужност такође да побољша ситуацију у правосуђу или да ту ситуацију прилагоди како би правосуђе било у стању да реши проблем заосталих предмета и предмета који се понављају. Држава такође сноси одговорност за све оне грешке у организацији свог правосудног система које доприносе непотребном кашњењу поступка. Филатова, М., *Поступак у разумном року: Збирка примера из судске праксе Европског суда за људска права*, Београд, 2021, стр. 10.

³⁰ Чланови 31,32. и 33. Закона су прилично конфузни, с обзиром да из њих произилази да се тужба подноси против РС, да новчано обештећење и накнаду имовинске штете исплаћују суд или јавно тужилаштво који су повредили право на суђење у разумном року, док се средства за исплату накнаде имовинске штете и новчаног обештећења обезбеђују из буџета РС, у оквиру средстава која су намењена покрићу текућих расхода судова и јавних тужилаштава, од којих се изузимају расходи за запослене и текуће одржавање објеката. О овоме више видети у: Салма, М. М., *нав. чланак*, стр. 1011. и 1012.

власништву. Тако, ЕСЈП је у пресуди Милуновић и Чекрлић против Србије,³¹ донете поводом представки које су се односиле на неизвршавање домаћих правоснажних пресуда Општинског суда у Новом Пазару донетих у корист подносиоца представки против дужника Рашка Холдинг АД (друштвено предузеће), по основу потраживања накнаде за рад за време тзв. принудног одсуства, у тач. 61. поред осталог заузео становиште да је тужена држава одговорна *ratione personae* за неизвршење пресуда донетих против предузећа са већинским друштвеним капиталом, као и да се подносиоцима представки досуђује накнада материјалне и нематеријалне штете, при чему се од тужене државе захтева да из сопствених средстава исплати износе досуђене правоснажним домаћим пресудама. Такође, ЕСЈП се у пресуди Секулић и Кучевић против Србије у тач. 53. децидирано изјаснио да је тужена држава одговорна за неизвршавање пресуда донетих против предузећа са већинским друштвеним капиталом.³² Осим тога, у пресуди Качапор против Србије, ЕСЈП је најпре у тач. 98. изразио становиште по коме дужник, и поред чињенице да је то посебно правно лице, не ужива „довољно институционалне и радне самосталности у односу на државу“ да би био ослобођен својих обавеза по ЕКЈП, те је у тач. 99. истакао да су притужбе подносиоца представки компатибилне *ratione personae* са одредбама ЕКЈП, док је у тач. 114. наглашено да држава не може наводити немаштину дужника или недостатак сопствених средстава као разлог за неизвршавање пресуде,³³ да би у тач. 126. обавезао Владу да свакој подносиоца представке накнади материјалну штету у висини износа који су досуђени правоснажним пресудама.³⁴ Слично становиште ЕСЈП је изразио и у пресудама Маринковић против Србије и Гришевић и други против Србије.³⁵

³¹ *Милуновић и Чекрлић против Србије*, представке бр. 3716/09 и 38051/09, од 17.05.2011. године (доступно на: http://www.zastupnik.gov.rs/images/milutinovic_cekrlic_o_371609_3805109_ser.pdf, август 2022. године)

³² *Секулић и Кучевић против Србије*, представке бр. 28686/06 и 50135/06, од 15.10.2013. године (доступно на: [http://www.iio.org.rs/files/ECHR/Sekulic%20and%20Kucevic%20v.%20Serbia%20\(28686-06%2050135-06\).pdf](http://www.iio.org.rs/files/ECHR/Sekulic%20and%20Kucevic%20v.%20Serbia%20(28686-06%2050135-06).pdf), август 2022. године)

³³ Другим речима, у таквим случајевима држава је директно одговорна за дуговања предузећа којим управља, без обзира на чињеницу да ли је предузеће у питању у неком тренутку пословало као приватно предузеће. Видети: *Анђелић и други подносиоци представки против Србије [Комитет]*, представка бр. 57611/10 и 166 других представки, од 28.05.2013. године; став 32, 28.

³⁴ *Качапор и друге подносиоце представки против Србије*, представке бр. 2269/06, 3041/06, 3042/06, 3043/06, 3045/06 и 3046/06, од 15.01.2008. године (доступно на: http://www.zastupnik.gov.rs/images/kacapor_p_2269-06_ser.pdf, август 2022. године)

³⁵ Видети: *Гришевић и други против Србије*, представке бр. 16909/06, 38989/06 и 39235/06, од 21.07.2009. године; *Маринковић против Србије*, представка бр. 5353/11, од 22.10.2013. године.

Аутор је, анализом домаћих пресуда, превасходно различитих судских већа Основног суда у Крагујевцу, дошао до закључка да је у домаћем правном систему, аналогно европском, заступљен став да је РС дужна да надокнади имовинску штету због повреде права на суђење у разумном року која је настала услед неизвршење пресуда против предузећа са већинским друштвеним капиталом.³⁶ Тако, у образложењу правноснажне пресуде Основног суда у Крагујевцу 14Прр-3298/20 од 12.12.2020. године је наведено да се тужена РС сматра одговорном за неизвршавање пресуда донетих против предузећа са већинским друштвеним капиталом, као и друштвених предузећа у поступку реструктурирања где је касније дошло до промене имаоца капитала, те да тужилац има право да захтева исплату потраживања из правноснажне судске пресуде по правилима о претпостављеној одговорности због пропуста њених органа у смислу чл. 172. Закона о облигационим односима (у даљем тексту: „ЗОО“).^{37,38} У конкретном случају, тужена је одговорна за дугове предузећа са већинским друштвеним капиталом „Филип Кљајић“ у односу на које тужилац има новчано потраживање утврђено правноснажним и извршним судским одлукама, с обзиром на то да органи тужене нису предузели неопходне мере да се донете одлуке изврше. Такође, наведено је и да је, према одредби чл. 31. ст. 3. Закона, одговорност тужене за имовинску штету изазвану повредом права на суђење у разумном року објективна.

Поставља се питање да ли држава може објективно одговарати за неизвршење пресуда у случају када се предузеће налази у приватном власништву?³⁹ У пракси ЕСЈП можемо наићи на становишта да је на држави, без обзира да ли је дужник приватни или државни актер, да предузме све

³⁶ На локалном нивоу је највећи бр. неизвршених пресуда у којима су тужена била предузећа са претежно друштвеним капиталом донет против ДП „Филип Кљајић“ и ДП „Казимир Вељковић“, док аутор приликом анализе судских одлука није наишао на пресуде у којима је РС обавезана да надокнади имовинску штету због повреде права на суђење у разумном року која је проузрокована неизвршавањем пресуда против предузећа која се налазе у приватном власништву.

³⁷ Пресуда Основног суда у Крагујевцу 14Прр-3298/20 од 12.12.2020. године (необјављена)

³⁸ Чланом 172. ст. 1. ЗОО односима је прописано да правно лице одговара за штету коју његов орган проузрокује трећем лицу у вршењу или у вези са вршењем својих функција.

Закон о облигационим односима (Сл. лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, Сл. лист СРЈ, бр. 31/93, Сл. лист СЦГ, бр. 1/2003 – Уставна повеља и Сл. гласник РС, бр. 18/2020)

³⁹ Занимљиво је да се Врховни касациони суд изјаснио да нема повреде права на суђење у разумном року и поред одређених малих пропуста суда ако је примарни разлог трајања поступка инсолвентност дужника.

Андрејевић С., Милојевић Д., *Заштита права на суђење у разумном року – друго измењено и допуњено издање*, Београд, 2015, стр. 111.

неопходне мере да изврши правноснажну судску пресуду, као и да тиме, обезбеди делотворно учешће целог свог апарата.⁴⁰ Поред тога, у случајевима извршења правноснажне судске одлуке донете против приватних актера, држава није, према општем правилу, непосредно одговорна за дугове приватних актера, при чему су њене обавезе, у смислу чл. 6. ЕКЉП и чл. 1. Протокола бр. 1, ограничене на обезбеђење неопходне помоћи повериоцу у извршењу односних судских одлука нпр. путем извршних поступака или стечајних поступака. Такође, када су власти обавезне да делују ради извршења правоснажне судске одлуке, а то не учине, њихова неактивност може, у одређеним околностима, укључити одговорност државе на основу чл. 6. ст. 1. ЕКЉП и чл. 1. Протокола бр. 1. Задатак ЕСЉП у таквим случајевима је да разматра да ли су мере које су власти примениле адекватне и довољне и да ли су поступиле довољно ревностно како би повериоцу помогле у извршењу пресуде. Дакле, из цитираних ставова ЕСЉП изражених у више одлука произилази да је држава у обавези да повериоцима пружи ефикасну и делотворну помоћ у циљу извршења правноснажних пресуда, али да не одговара непосредно за дугове приватних актера, што би значило да повериоци не би могли од ње непосредно потраживати накнаду имовинске штете због повреде права на суђење у разумном року која је у крајњем довела до немогућности извршења правноснажне пресуде, односно намирења потраживања које су имали према приватним актерима.⁴¹

Ипак, мишљења смо да држава, у одређеним случајевима, може непосредно одговорати и за дугове приватних актера. Посматрано у контексту домаћег правног поретка, РС би могла бити одговорна за накнаду имовинске штете која је проузрокована повредом права на суђење у разумном року, и то без обзира на структуру капитала извршног дужника, уколико би се доказало да извршни поверилац није могао да наплати своје потраживање утврђено правноснажном судском одлуком донетом против предузећа које се налази у

⁴⁰ По мишљењу неких аутора сврха гаранције права на суђење у разумном року јесте заштита свих страна учесница у поступку од прекомерног одуговлачења поступка, чиме се спречава угрожавање делотворности и кредибилитета правде, односно сврха постојања овог права јесте гаранција да у релативно кратком временском периоду путем судске одлуке буде окончана несигурност у којој се у погледу правног положаја налази одређено лице. Бећировић-Алић, М., *Суђење у разумном року*, докторска дисертација, Интернационални универзитет у Новом Пазару – Департаман за правне науке, 2018, стр. 3.

⁴¹ Грађанска права и обавезе обухватају целокупно приватно право. Штавише, превазилазе га, будући да укључују спорове између појединца и државе у мери у којој је ова деловала као приватно лице. Поред тога, у неким предметима су садржани и јавноправни и приватноправни аспекти. То је случај, на пример, са пресудама које доносе Адвокатски савети (*Bar Councils*). Renucci, J. F., *Introduction to the European Convention on Human Rights - The rights guaranteed and the protection mechanism*, Council of Europe Publishing, 2005, стр. 72-73.

приватном власништву искључиво због кривице органа надлежних за спровођење извршења, односно суда и/или јавног извршитеља. Упориште за овакву аргументацију налазимо у образложењу раније цитираног решења Основног суда у Крагујевцу Р4-И-25/21 од 23.06.2021. године, у коме је, након изношења хронологије извршног поступка који је покренут још 2013. године, наведено да „није било разлога због којих поступак извршења није окончан јер, како суд, тако и јавни извршитељ, нису благовремено предузимали потребне и делотворне радње како би поступак био што пре окончан“. Поред тога, констатовано је да „суд није поступао са потребном хитношћу и није делотворно предузимао радње на које је по закону био обавезан, како би поступак био окончан у разумном року, а исто тако јавни извршитељ, коме је суд доставио списе предмета ради даљег спровођења извршења, такође не предузима мере и радње, које делотворно утичу на то да поступак буде окончан у најкраћем року“, да би напослетку уследио закључак да је предлагачу као извршном повериоцу „повређено право на суђење у разумном року због неделотворног и неефикасног поступања суда и јавног извршитеља“. Дакле, услед (не)поступања суда и јавног извршитеља, које је констатовано решењем Основног суда у Крагујевцу Р4-И-25/21, извршни поверилац евидентно трпи имовинску штету, с обзиром да екстремно дуги низ година не може да реализује своје правноснажном пресудом утврђено потраживање.⁴² Другим речима, поверилац трпи имовинску штету због повреде права на суђење у разумном року, тј. штета је узрочно-последично везана за повреду права на суђење у разумном року.⁴³ У случају евентуалног спора, РС се не би могла ослободити одговорности по основу кривице повериоца или неког трећег, уколико би се доказало да није било њиховог доприноса неразумно дугом трајању извршног поступка и осујећења могућности намирења потраживања, те би РС била искључиво одговорна за накнаду имовинске штете.

Када је реч о релевантним одредбама материјалног права на којима би била конституисана одговорност РС за имовинску штету због повреде права на

⁴² Принцип правне сигурности налаже да правноснажна судска одлука не може бити преиначена. За поштовање принципа правне сигурности подједнако је важно и да коначна судска одлука мора бити извршена. Гаранције из чл. 6. ст. 1. ЕКЉП односе се и на извршни поступак, као део целине судског поступка. При томе је од значаја веза са правом на суђење у разумном року, јер је потребно да извршење буде спроведено у оквиру прихватљивог временског периода. У супротном би странка остала ускраћена за делотворан приступ суду. Миленковић, Ј. С., *Право на правично суђење у грађанским споровима према чл. 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета Унион у Београду, 2016, стр. 215.

⁴³ То што се државе позивају на проблем заосталих нагомиланих предмета у својим судовима и наводе га као разлог за прекомерну дужину судских поступака не може ослободити власти одговорности коју сnose за укупно кашњење поступака. Филатова, М. и остали, *Application of reasonable time standard in Serbia*, Београд, 2014, стр. 17.

суђење у разумном року у извршним поступцима који се воде на основу правноснажних пресуда донетих према предузећима која се налазе у приватној својини, на првом месту истичемо чл. 31. Закона, где је у ст. 1. прописано да странка може да поднесе тужбу против РС за накнаду имовинске штете изазване повредом права на суђење у разумном року у року од једне године од дана када је стекла право на правично задовољење, док је ст. 2. прописано да ће приликом одлучивања, поред релевантних одредаба ЗОО, суд применити и мерила за оцену трајања суђења у разумном року, а у ст. 3. је одређено да је одговорност РС за овакву штету *објективна* (подвукао аутор). Поред ових, релевантне су и одредбе чл. 58. ст. 1. Устава, којом се јемчи мирно уживање својине и других имовинских права стечених по основу Закона, затим чл. 35. ст. 2. Устава, према којој свако има право на накнаду материјалне и нематеријалне штете коју му незаконитим и неправилним радом проузрокује државни орган, ималац јавног овлашћења, орган АП или орган јединице локалне самоуправе, као и одредбе ЗОО којима је регулисана одговорност за штету, и то: чл. 154, 155, 172. и 190. ЗОО.⁴⁴

Дакле, у примерима попут наведеног, штета је настала не због правних и економских карактеристика извршног дужника, већ због неефикасности поступајућих органа, конкретно суда и/или јавног извршитеља, те је структура капитала извршног дужника (приватни капитал) у односу на одговорност РС за имовинску штету ирелевантна. Наиме, Закон у чл. 31. утврђује право на накнаду имовинске штете, без обзира на околност да ли је дужник нереализованог потраживања привредно друштво у државном или приватном власништву, или је то физичко лице, или државни орган. Одговорност РС постоји у односу на рад суда, али и у односу на рад јавног извршитеља, пошто је јавни извршитељ носилац јавних овлашћења стечених управо вољом државе, тј. именован је од стране надлежног министра и има статус службеног лица које врши овлашћења која су му поверена законом, тако да исти поступа у име државе.

На основу свега наведеног, мишљења смо да би се јасним установљавањем објективне одговорности РС за имовинску штету насталу због повреде права на суђење у разумном року у извршним поступцима који се воде на основу правноснажних пресуда донетих и према предузећима која се налазе у приватној својини (а не само према предузећима која се претежно налазе у друштвеном/државном власништву), уколико би се утврдило да до неразумно

⁴⁴ Чланом 154. ст. 1. ЗОО је прописано да је онај ко другоме проузрокује штету дужан и да је надокнади, уколико не докаже да је штета настала без његове кривице. Даље, чл. 155. ЗОО је предвиђено да је штета, поред осталог, умањење нечије имовине (обична штета). Затим, чл. 172. ст. 1. ЗОО је прописано да правно лице одговара за штету коју његов орган проузрокује трећем лицу у вршењу или у вези са вршењем својих функција. Коначно, чл. 190. ЗОО је предвиђено да ће суд, узимајући у обзир и околности које су наступиле после проузроковања штете, досудити накнаду у износу који је потребан да се оштећеникова материјална ситуација доведе у оно стање у коме би се налазила да није било штетне радње или пропуштања.

дугог трајања поступка и немогућности намирења потраживања није дошло кривицом повериоца или трећег лица, решио немали број случајева у којима је услед неправилног, нестручног и незаконитог поступања органа који спроводе извршни поступак (некада само суда, а почев од измена ЗИО из 2016. године и јавног извршитеља) дошло до отуђења имовине од стране извршног дужника и тиме немогућности наплате потраживања од стране поверилаца. У том смислу, РС не би заменила инсолвентну тужену страну, већ би била дужна да надокнади износ који поверилац није у могућности да наплати према извршном дужнику, који је у време покретања извршног поступка био солвентан, али је услед неадекватног поступања надлежних органа, тј. суда и/или јавног извршитеља успео да отуђи имовину и тиме оштети повериоца, понекад и више њих.⁴⁵

4. Закључна разматрања

Циљ рада је, са једне стране, био да одговоримо на питање да ли заштита права на суђење у разумном року зависи од тога који је орган надлежан за спровођење извршног поступка, с обзиром на то да су дијаметралне одлуке судова широм РС и неколико година након исказаног става Уставног суда по предметном питању, указале да већи део стручне јавности очигледно није упознат са истим. У том смислу, апострофирали смо да заштита зајемченог права на суђење у разумном року у коме спровођење извршења још увек траје не може зависити од тога да ли извршење спроводи суд или га, уместо суда, а у име државе, спроводи јавни извршитељ, као и да појам „суд“ у пракси ЕСЈП има аутономно значење и да нужно не захтева да лица и тела која воде поступак формално припадају судској власти, већ да испуњавају гаранције прописане чл. 6. ст. 1. ЕКЈП, те да и ЕСЈП и Уставни суд, приликом оцене повреде права на суђење у разумном року, поступак посматрају у целини, од његовог покретања до окончања. С обзиром на то да су у Закону садржане одредбе о одговорности јавног тужиоца због повреде права на суђење у

⁴⁵ У тач. 61. пресуде ЕСЈП *Рафаиловић и Стевановић против Србије* се наводи да су, у случајевима извршења правоснажне судске одлуке донете против приватних лица, обавезе државе да изврши пресуду према чл. 6. ЕКЈП и 1. Протокола бр. 1, опште узев, ограничене на обезбеђење неопходне помоћи повериоцу у извршавању релевантних судских одлука, те да се не могу тумачити као приморавање државе да замени приватну тужену страну у случају да је она несолвентна. Супротно томе, када је пресуда против државе, њених тела, или истоветних субјеката који такође не уживају „довољну институционалну и пословну независност од државе“, држава мора предузети иницијативу да изврши пресуду у потпуности и на време. Држава је непосредно одговорна за њихове дугове и као изговор за неизвршење тих одлука не може да наводи ни недостатак сопствених средстава, нити лош финансијски положај дужника. *Рафаиловић и Стевановић против Србије*, представке бр. 38629/07 и 23718/08, од 16.06.2015. године.

разумном року, решење проблема видимо у евентуалним изменама и допунама Закона којима би била обухваћена и одговорност јавног извршитеља због повреде права на суђење у разумном року.

Са друге стране, анализирали смо могућност да РС буде објективно одговорна за имовинску штету насталу због повреде права на суђење у разумном року у извршним поступцима који се воде на основу правноснажних пресуда донетих и према предузећима која се налазе у приватној својини (а не само према предузећима која се претежно налазе у друштвеном/државном власништву, каква је била досадашња пракса). Опсервацијом појединих ситуација које се могу јавити у пракси, дошли смо до конклузије да РС може, уколико се утврди да није било доприноса пролонгирању извршног поступка од стране поверилаца или трећих лица, одговорати и за дугове инсолвентних приватних актера, у ком случају их она не замењује на месту дужника, већ се ради о објективној одговорности која почива на неефикасном и неделотворном поступању органа надлежних за спровођење извршног поступка, тј. суда и/или јавног извршитеља, с обзиром да се ради о правосудном државном органу, односно о службеном лицу које је носилац јавних овлашћења стечених управо вољом државе.

Janko Munjić, Ph.D. Student

SOME QUESTIONS REGARDING THE PROTECTION OF THE RIGHT TO TRIAL WITHIN A REASONABLE TIME

Summary

In the paper, the author analyzes certain controversial issues that have arisen in recent judicial practice, and in respect of which the acting first-instance authorities made extremely contradictory decisions, ignoring the views of the instanced authorities, primarily the decisions of the Constitutional Court that were made in connection with constitutional appeals. In this sense, the emphasis in the paper is primarily focused on certain aspects of the protection of the right to a trial within a reasonable time in enforcement proceedings, i.e. on the questions of whether the protection of the right to a trial within a reasonable time depends on whether the execution is carried out by a court or a public bailiff and which authority is competent to decide on the objection to speed up the procedure in the cases of public executors. In addition, the author analyzes an objective responsibility of the Republic of Serbia for property damage due to the violation of the right to a trial within a reasonable time, due to the inefficient and ineffective actions of the court and the public bailiff as authorities responsible for the implementation of the

enforcement procedure, and in this sense the possibility of obliging the Republic of Serbia to answer for the debts of the private actors, in contrast to the previous practice according to which the state was responsible only for the debts of companies that were predominantly state or socially owned.

Key words: *Protection of the right to a trial within a reasonable time, execution procedure, objection for acceleration of the procedure.*

Литература

- Андрејевић, С. и др., *Приручник за обуку судија – Суђење у разумном року*, Београд, 2016.
- Андрејевић, С., Милојевић, Д., *Заштита права на суђење у разумном року – друго измењено и допуњено издање*, Београд, 2015.
- Бећировић-Алић, М., *Суђење у разумном року*, докторска дисертација, Интернационални универзитет у Новом Пазару – Депарتمان за правне науке, 2018.
- Бећировић-Алић, М., *Право на суђење у разумном року у упоредном праву*, Страни правни живот, вол. 2019, бр. 3/2019.
- Edel, F., *The length of the civil and criminal proceedings in the case-law of the European Court of Human Rights*, Council of Europe Publishing, 2007.
- Колаковић-Бојовић, М. Р., *Окончање кривичног поступка у разумном року*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, 2016.
- Kuijjer, M., *The Right to a Fair Trial: effective remedy for excessively lengthy proceedings (Articles 6 and 13 ECHR)*, EJTN Seminar 'Effective Remedies, Lengthy Proceedings and Access to Justice in the EU, Cracow, Poland, 2013.
- Миленковић, Ј. С., *Право на правично суђење у грађанским споровима према чл. 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета Унион у Београду, 2016.
- Момировић, К., *Право на суђење у разумном року – Међународни стандарди и њихова примена у кривичном поступку Републике Србије*, мастер рад, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2021.
- Renucci, J. F., *Introduction to the European Convention on Human Rights - The rights guaranteed and the protection mechanism*, Council of Europe Publishing, 2005.
- Салма, М. М., *Суђење у разумном року – Правна средства којима се штити право на суђење у разумном року*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 3/2015.
- Филатова, М., *Поступак у разумном року: Збирка примера из судске праксе Европског суда за људска права*, Београд, 2021.
- Филатова, М. и остали, *Application of reasonable time standard in Serbia*, Београд, 2014.
- Анђелић и други подносиоци представки против Србије [Комитет]*, представка бр. 57611/10 и 166 других представки, од 28.05.2013. године

- Гришевић и други против Србије*, представке бр. 16909/06, 38989/06 и 39235/06, од 21.07.2009. године
- Качапор и друге подносиоце представки против Србије*, представке бр. 2269/06, 3041/06, 3042/06, 3043/06, 3045/06 и 3046/06, од 15.01.2008. године
- Маринковић против Србије*, представка бр. 5353/11, од 22.10.2013. године
- Милуновић и Чекрлић против Србије*, представке бр. 3716/09 и 38051/09, од 17.05.2011. године
- Одлука Уставног суда Уж-7451/16 од 25.10.2018. године (доступно на: <https://sirius.rs/cyt/praksa/wqhdqkq>, август 2022. године)
- Одлука Уставног суда Уж-620/18 од 14.10.2021. године, објављена у: *Адвокатска канцеларија: стручни часопис за адвокате*, Profi Sistem Com, Смедерево, бр. 90, (2022), стр. 77-78.
- Пресуда Основног суда у Крагујевцу 14Прр-3298/20 од 12.12.2020. године (необјављена)
- Рафаиловић и Стевановић против Србије*, представке бр. 38629/07 и 23718/08, од 16.06.2015. године
- Решење Основног суда у Крагујевцу Р4-И-3/21 од 29.01.2021. године (необјављено)
- Решење Основног суда у Крагујевцу Р4-И-25/21 од 23.06.2021. године (необјављено)
- Решење Основног суда у Крагујевцу Р4-И-63/21 од 01.12.2021. године (необјављено)
- Секулић и Кучевић против Србије*, представке бр. 28686/06 и 50135/06, од 15.10.2013. године
- Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода од 04.11.1950. године, са Протоколима бр. 1, 4, 6, 7, 12, 13. и 16.
- Закон о извршењу и обезбеђењу (Сл. гласник РС, бр. 106/2015, 106/2016 – аутентично тумачење, 113/2017 – аутентично тумачење и 54/2019)
- Закон о облигационим односима (Сл. лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, Сл. лист СРЈ, бр. 31/93, Сл. лист СЦГ, бр. 1/2003 – Уставна повеља и Сл. гласник РС, бр. 18/2020)
- Закон о заштити права на суђење у разумном року (Сл. гласник РС, бр. 40/2015)
- Закон о парничном поступку (Сл. гласник РС, бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС, 55/2014, 87/2018 и 18/2020)
- Закон о ванпарничном поступку (Сл. гласник СРС, бр. 25/82 и 48/88 и Сл. гласник РС, бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014, 6/2015, 106/2015 - др. закон и 14/2022)
- Закон о Уставном суду (Сл. гласник РС, бр. 109/07, 99/11, 18/13 - Одлука УС, 40/15-др. закон и 103/15)
- Устав Републике Србије (Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021)
- Председница Коморе јавних извршитеља Србије: Извршитељи раде у корист грађана* (доступно на: <https://www.propisi.net/predsednica-komore-javnih-izvrshitelja-srbije-izvrshitelji-rade-u-korist-gradjana/>, август 2022. године)
- Повреда права на суђење у разумном року* (доступно на: <https://www.glosarijum.rs/povreda-prava-na-sudjenje-u-razumnom-roku-5/>, септембар 2022. године)